

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ПРОФЕСІЙНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА РІВНЕНЩИНИ:

персоналії, технології,
виклики сьогодення

Монографія

Видавництво
"Волинські обереги"

2025

УДК 7:378.016(477.81)

П-84

*Рекомендовано до друку вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 5 від 24 квітня 2025 року)*

Рецензенти:

СТЕЛЬМАЩУК Галина – завідувач кафедри дизайну Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор мистецтвознавства, професор, академік Національної академії мистецтв України, член Національної Спілки художників України;

ТИМЧУК Лариса – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Авторський колектив:

Антонюк-Коберська Н.М., Вернюк Я.С., Власюк О.П., Ганжа М.В., Гузь Я.В., Крайлюк Л.В., Локшук І.М., Русак О.Л., Сташук О.А., Токар І.В., Чернієнко В.А., Шеретюк Р.М.

П-84 Професійна мистецька освіта Рівненщини: персоналії, технології, виклики сьогодення: монографія / Рівненський державний гуманітарний університет; авт. кол.: Н.М. Антонюк-Коберська та ін. – Рівне : Волин. обереги, 2025. – 236 с.

ISBN 978-617-8161-72-9

© Антонюк-Коберська Н.М., Вернюк Я.С.,
Власюк О.П., Ганжа М.В., Гузь Я.В.,
Крайлюк Л.В., Локшук І.М., Русак О.Л.,
Сташук О.А., Токар І.В., Чернієнко В.А.,
Шеретюк Р.М., 2025

ISBN 978-617-8161-72-9 © "Волинські обереги", 2025

ЗМІСТ

Передмова	5
-----------------	---

РОЗДІЛ 1. Видатні персоналії мистецької освіти Рівненщини

<i>Сташук О.А.</i> Михайло Йориш: на «золотому перетині» долі	8
<i>Крайлюк Л.В.</i> Олена Охримик: мисткиня та педагог	26
<i>Вернюк Я.С.</i> Творчо-педагогічний феномен Степана Шевчука	44

РОЗДІЛ 2. Технології сучасної мистецької освіти (на прикладі досвіду кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівненського державного гуманітарного університету)

<i>Шеретюк Р.М.</i> Міжнародна діяльність кафедри образо- творчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівненського державного гуманітарного університету: вектори і здобутки	69
<i>Власюк О.П.</i> Сучасні методи і форми організації освіт- нього процесу на кафедрі образотворчого та декоративно- прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівнен- ського державного гуманітарного університету	94
<i>Ганжа М.В.</i> Потенціал занять з художньо-проектної гра- фіки як чинник понятійно-образного осмислення особис- тості в умовах гурткової роботи	118

<i>Чернієнко В.А.</i> Мотиваційні сенси тематики кваліфікаційних завдань здобувачів творчих спеціальностей	130
<i>Токар І.В.</i> Природа як джерело творчості	149
<i>Локишук І.М.</i> Інтерпретація традиційних художніх тканин студентами кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівненського державного гуманітарного університету	174
<i>Русак О.Л.</i> Практика сучасних технологій в художньому різьбленні по дереву	187

РОЗДІЛ 3. Мистецтво і мистецька освіта в контексті глобальних викликів сьогодення

<i>Антонюк-Коберська Н.М.</i> Художня освіта в умовах війни: мистецтво як форма спротиву	201
<i>Гузь Я.В.</i> Під землею: мистецтво в укритті як форма культурної адаптації в умовах війни (на прикладі України та міста Рівного)	217

ПІД ЗЕМЛЕЮ: МИСТЕЦТВО В УКРИТТІ ЯК ФОРМА КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ ТА МІСТА РІВНОГО)

Гузь Ярослава Віталіївна,

*старша викладачка кафедри образотворчого та декоративно-
прикладного мистецтва імені Степана Шевчука*

Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID 0009-0007-4062-5223

e-mail: yaroslava.huz@rshu.edu.ua

Анотація. Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року спричинило не лише гуманітарну та соціальну катастрофу, але й радикально змінило способи, якими українське суспільство осмислює себе, свої цінності та засоби комунікації. В умовах постійної загрози фізичному існуванню, культурні практики зазнали глибокого зрушення — з приватних, державних та публічних вони перемістилися в умовно безпечні, проте нетипові для мистецтва простори. Підвали, підземелля, паркінги, метрополітен і бомбосховища, що донедавна виконували свої прямі функції у міському житті, стали новими «платформами» для художнього висловлювання, взаємодії та виживання.

Мистецтво у ці воєнні часи виявилось не просто відображенням реальності, але й способом її переживання — формою колективної терапії, осмислення травми, а також збереження і фіксації досвіду. Художні акти, що почали виникати в укриттях, поєднують у собі тілесне, емоційне та політичне. Митець і глядач опинилися в умовах, коли акт створення і споглядання мистецтва відбувається в атмосфері небезпеки, тиші, солідарності — коли кожен твір перетворюється на жест присутності і спротиву.

Таким чином бомбосховище, що до війни було місцем відчуження, функціонувало хіба як рудимент радянської інфраструктури, набуло нової ідентичності. Воно стало не лише притулком, а й місцем естетичного і соціального перетворення — своєрідним інкубатором культури виживання, пам'яті й надії. Саме ці трансформації становлять предмет дослідження у цій статті — зокрема, як художні практики реагують на зміну простору і як сам простір укриття формує нові типи взаємодії між людьми та мистецтвом.

Ключові слова: бомбосховище, мистецтво війни, культурна адаптація, підземні галереї, українське сучасне мистецтво, мистецький спротив, культура виживання, травматичний досвід, візуальна культура, альтернативні виставкові простори, «NOTinterested V2.0», інституційна трансформація.

Abstract. *The full-scale Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022, triggered not only a humanitarian and social catastrophe but also radically transformed the ways in which Ukrainian society perceives itself, its values, and its modes of communication. Under the constant threat to physical existence, cultural practices have undergone a profound shift — moving from private, state, and public institutions into conditionally safe yet atypical spaces for artistic expression. Basements, underground shelters, parking lots, subways, and bomb shelters — once limited to their utilitarian functions within urban life — have emerged as new “platforms” for artistic articulation, interaction, and survival.*

In these wartime conditions, art has become not merely a reflection of reality but a mode of experiencing it — a form of collective therapy, the processing of trauma, and the preservation and documentation of lived experience. Artistic acts that have emerged in shelters combine the bodily, the emotional, and the political. Both artist and viewer find themselves in a context where the act of creating and perceiving art takes place amid danger, silence, and solidarity — where each artwork becomes a gesture of presence and resistance.

Thus, the bomb shelter — previously a space of neglect, often regarded as a relic of Soviet infrastructure — has acquired a new identity. It has become not only a place of refuge but also a site of aesthetic and social transformation — a kind of incubator for a culture of survival, memory, and hope. These very transformations are the focus of this article, particularly how artistic practices respond to spatial displacement and how the shelter space itself shapes new forms of interaction between people and art.

Keywords: *bomb shelter, war art, cultural adaptation, underground galleries, contemporary Ukrainian art, artistic resistance, survival culture, traumatic experience, visual culture, alternative exhibition spaces, NOTinterested V2.0, institutional transformation.*

Постановка проблеми. У контексті війни та масового руйнування інфраструктури актуалізується питання збереження культурної активності та забезпечення безпечних умов для мистецьких практик. Традиційні простори мис-

тецтва — галереї, музеї, виставкові зали — в умовах повітряних тривог та ракетних обстрілів часто стають недоступними або небезпечними. Це викликає необхідність пошуку альтернативних локацій, здатних забезпечити і фізичну безпеку, і можливість художньої комунікації.

У цьому контексті бомбосховище постає не лише як тимчасовий прихисток, але як потенційний простір культурної діяльності. Проте така адаптація потребує осмислення: чи може простір страху трансформуватися у простір натхнення? Яким чином змінюється сприйняття мистецтва у таких локаціях? Наскільки легітимною є така форма мистецьких подій? І чи можливо порівняти український досвід із зарубіжними прикладами — наприклад, використання бункерів і підземних просторів у Німеччині, Великій Британії, Ізраїлі чи Південній Кореї?

Ці питання формують основу проблемного поля цього дослідження. Актуальність теми зумовлена не лише війною в Україні, але й ширшою тенденцією до «партизанського» мистецтва — мобільного, інтервенційного, що здатне адаптуватися до кризових умов. Саме в цьому контексті аналіз виставки «NOTinterested/НЕзацікавлені V2.0» яку організовували рівненські митці на базі кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука спільно з ГО «Коло АРТ» у Сховищі № 64025 Рівненського державного гуманітарного університету має особливу цінність: як приклад художнього жесту в екстремальних умовах і як модель нового типу мистецького простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема використання бомбосховищ як культурних просторів поки що є відносно новою у науковому дискурсі, однак спостерігається зростаюча кількість публікацій у міждисциплінарних галу-

зях — зокрема культурології, урбаністики, журналістики, музейних студій. Із міжнародних джерел слід відзначити дослідження «Art in Conflict Zones» (2021), де розглянуто адаптацію мистецтва в умовах Сирії, Іраку та Палестини [1]. У межах британських урбаністичних ініціатив публікувалися аналітичні огляди, як-от «Underground Culture: Reclaiming Shelter Spaces» (Arts Council England, 2020), де йдеться про адаптацію старих бункерів у мистецькі майданчики.

В Україні тематика мистецтва в умовах війни активізувалася після 2014 року, а особливо після 2022 року. Серед публікацій варто відзначити аналітичний звіт комплексного соціологічного дослідження на тему: «Культурні практики населення України під час війни» Чупрій Л. В., Настояща К. В., Марутян Р. Р.

Також відбулося ряд наукових заходів таких як: Всеукраїнський форум «Культура під час війни. Людський капітал», всеукраїнська конференція «Культурні практики установ культури під час військових дій», міжнародна науково-практична конференція «Національне мистецтво в сучасних глобальних медіа. Світ. Культура. Війна» та інші наукові та культурні події.

Метою дослідження є виявлення та аналіз ролі бомбосховищ як нових мистецьких просторів у контексті війни та культурної адаптації. Дослідження прагне з'ясувати, яким чином підземні галереї сприяють збереженню й розвитку мистецтва в умовах небезпеки, формують нові моделі сприйняття художнього простору, а також як подібні ініціативи реалізуються в Україні та за кордоном. Особливий акцент зроблено на вивченні українського досвіду з початку повномасштабного вторгнення 2022 року, зокрема на прикладі виставки «NOTinterested/НЕзацікавлені V2.0» яка відкрилася

17 травня 2024 року у місті Рівному як репрезентативної практики мистецького спротиву та інституційної інновації.

У статті використовуються фото, матеріали ЗМІ, посилання, звіти культурних інституцій, що дає змогу створити багаторівневе дослідження.

Виклад основного матеріалу. Поява бомбосховищ пов'язана з розвитком повітряної війни у XX столітті. Перші масові укриття виникли у період Першої світової війни, однак саме під час Другої світової війни концепція бомбосховища стала складовою міського планування. У Лондоні, Берліні, Токіо, Варшаві будувалися як поверхневі, так і підземні конструкції, які мали захищати цивільне населення від бомбардувань. Зазвичай це були бетонні споруди, інтегровані в житлові або громадські будівлі, а також окремі автономні укриття, розташовані під землею — у метро, тунелях, підвалах.

У повоєнний період у багатьох країнах — зокрема в Німеччині, Японії, Великій Британії, США — бомбосховища або були законсервовані, або частково переосмислені як музеї воєнної пам'яті (наприклад, Berliner Unterwelten у Берліні), туристичні атракції або альтернативні простори для субкультурних подій. Водночас у країнах, що стикалися з регулярною загрозою бойових дій — Ізраїль, Південна Корея — бомбосховища залишилися у складі цивільної оборони [2].

В Україні більшість бомбосховищ мають радянське походження — вони будувалися як частина державної програми цивільного захисту у 1950–1980-х роках. Ці об'єкти здебільшого були закинуті або занедбані до 2014 року, а їхній стан на момент початку повномасштабної війни у 2022 році був критичним. Тим не менш, саме ці простори стали основою для екстреної мобілізації — не лише фізичної, а й соціокультурної.

Музей Berliner Unterwelten у Берліні

З початку війни активісти, громади та митці почали переосмислювати функцію укриття [4,5]. Відбувся швидкий процес переоблаштування: у підвалах, метрополітенах, паркінгах почали з'являтися імпровізовані школи, бібліотеки, простори для арт-терапії. Такі приклади фіксуються майже по всій Україні. Також у бомбосховищах та інших оборонних спорудах почала розміщуватися українська культура. Так, 26 березня 2022 року розпочався Kharkiv Music Fest який мав символічну назву «Поміж вибухів», а відкриття відбулося в підземці харківського метро. Департамент культури КМДА спільно з державним кіноархівом «Довженко-Центр» проводили кінопокази у київському метрополітені. Франківський драмтеатр розпочав новий проєкт «Театр у бомбосховищі». 31 березня 2022 року у чернівецькому бомбосховищі у прямій трансляції для всього світу звучали твори українських композиторів у виконанні ансамблю Чернівецької філармонії та музикантів із інших міст. На Закарпатті у 600-річному підвалі

колишнього палацу угорського графа Габора Бетлена, де нині розташований «Музей Берегівщини» показували українські фільми та виставки.

*Символічне відкриття фестивалю KharkivMusicFest
в підземці харківського метро*

Те, що культура «спустилася під землю», — це не про втечу чи приховування, а про те, що сама культура стає укриттям. Особливість українського культурного ландшафту в умовах війни полягає у паралельному розвитку офіційних та неформальних ініціатив. З одного боку, держава почала вимагати обов'язкову наявність укриттів у публічних інституціях, з іншого — митці та культурні діячі самостійно адаптують підвальні простори, наділяючи їх новим сенсом. У результаті формується нова типологія культурного простору: укриття як місце, де безпека і естетичне переживання не протиставляються, а зливаються в єдиний досвід.

Після повномасштабного вторгнення 2022 року бомбо-сховища стали символами українського опору та адаптації. Митці почали використовувати ці приміщення для створення й демонстрації творів, що коментують реальність війни, страху, стійкості та солідарності. Вони перетворюють «простір загрози» на «простір діалогу» та вираження власних почуттів, думок. Водночас такі дії мають ще один вимір — терапевтичний. Перебування в укриттях супроводжується сильними емоційними навантаженнями, і саме мистецтво допомагає переосмислити цей досвід, надаючи йому сенс.

Відкриття виставки «Відчуття безпеки» у «ЄрміловЦентр», Харків

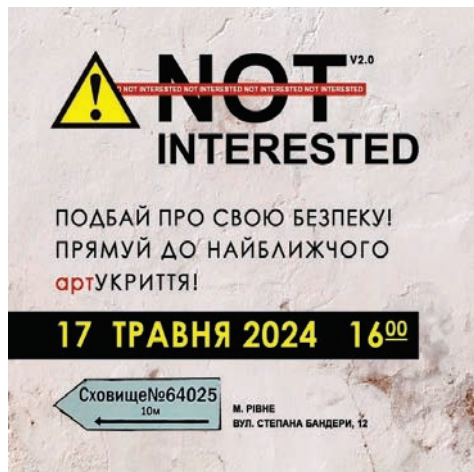
В умовах війни мистецтво в Україні вийшло за межі традиційних інституцій, вкорінюючись у підземних просторах.

Перші спроби організації виставок в укриттях виникли ще в перші місяці повномасштабного вторгнення — спонтанно, часто зусиллями самих художників і волонтерів. Проте згодом цей рух набув структурованого характеру. Прикладами таких ініціатив є «АРТ-підвал» Харківської муніципальної галереї, центр сучасного мистецтва «ЄрміловЦентр», що знаходиться у підвальному приміщенні Університету імені Каразіна. Мультифункціональний простір «Незламний хаб», простір-укриття «Титан» у Запоріжжі. Виставкові проекти у метро Києва. Простір, який з'явився в Львівській національній академії мистецтв як відповідь на умови війни — «Укриття ЛНАМ». В укритті Національного університету «Острозька академія» на Рівненщині відновили мистецьку галерею у підземеллі облаштували експозицію. Там проводять культурно-мистецькі заходи та екскурсії, а ще — психологічні консультації для військових та переселенців.

Ці приклади засвідчують, що тенденція до перетворення укриттів на осередки культурного життя охоплює різні регіони України — від столичних інституцій до ініціатив у менших містах. Одним із показових прикладів локальної мистецької мобілізації став проєкт «NOTinterested/ НЕзацікавлені V2.0», другий етап якого було реалізовано 17 травня 2024 року у місті Рівному. Він поєднував у собі елементи експериментального мистецтва, культурного активізму та соціального коментування. Виставка розмістилася у нетиповій локації — Сховищі № 64025, що належить Рівненському державному гуманітарному університету. Простір укриття трансформувався на період виставки у повноцінну експозиційну зону, зберігаючи при цьому всі ознаки своєї первинної функції: бетонні стіни, вологість, нари, низькі стелі та відчуття замкненості, що значною мірою впливало на сприйняття представлених творів, створюючи особливий психофізіологічний резонанс з естетичним матеріалом.

Афіша опен-колу

Афіша відкриття виставки

Кураторкою проєкту виступила Ярослава Гузь — місцева мисткиня та викладачка, у співпраці з ГО «Коло АРТ» та місцевими митцями Павлом Бенедюком, Ольгою Полянською, Оксаною Черначук-Меньшиковою. Проєкт отримав підтримку з боку адміністрації університету, зокрема кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука, що свідчить про відкритість інституцій до нетрадиційних форм мистецького вираження та важливість залучення молоді до культурного процесу навіть у критичних умовах.

Однією з центральних складових підготовчого етапу виставки став відкритий опен-кол, який тривав впродовж місяця і був спрямований на залучення молодих авторів. У результаті до участі в проєкті долучилося 40 учасників — переважно молодь міста Рівного, що стало маркером високого рівня потреби у самовираженні та комунікації через мистецтво.

Сховище № 64025 Рівненського державного гуманітарного університету

Учасники виставки «NOTinterested V2.0»: Анничка Антипчук, Віта Артенюк-Федосова, Наталія Артюх, Наталія Бабиц, Павло Бенедюк, Ліда Бережницька, Діана Березюк, Вікторія Буднік, Наталія Віднічук, Анастасія Глівінська, Анна Гудзь, Ярослава Гузь, Наталія Демедюк, Марія Коб'юк, Катерина Ковальчук, Дарина Кожушко, Катерина Колосова, Олександра Корчевська-Цехош, Поліна Кузьмова, Мирослава Лукашук, Дар'я Луцик, Діана Луцовят, Яна Мечкало, Микола Пастушок, Ольга Полянська, Олександра Промська, Ангеліна Салійчук, Юліана Салюк, Наталія Серветник, Даниїл Семчук, Ірина Тарасюк, Оля Теренчук, Ірина Тищук, Лілія Ткачук, Олена Хавтура, Яна Хімін, Оксана Черначук-Меньшикова, Наталія Чупринська, Валентина Шустова, Tanbeliaart.

Тематично виставка зосереджувалася навколо ідеї байдужості державних і муніципальних інституцій до емоційного стану молоді, яка творить і функціонує у постійному стані воєнної тривожності. Попри травматичний досвід, мистецтво продовжує продукуватися — як акт спротиву, як спроба фіксації часу, як пошук смислів у середовищі, позбавленому безпеки.

Організатори, учасники та відвідувачі виставки «NOTinterested V2.0»

Особливу увагу організатори звернули на системну проблему дефіциту виставкових і культурних просторів у місті Рівному, тому проєкт і має назву «NOTinterested/НЕзацікавлені». Адже відсутність муніципальних галерей, молодіжних неформальних платформ чи художнього музею актуалізувала потребу у «партизанських» формах культурної дії — таких, як виставка в укритті. В експозиції було представлено широкий спектр технік і медіа: інсталяції, графіка, гобелени, іногравюра, живопис, колаж, що свідчить про мультимедійність підходів та відкритість до експерименту. Сам простір бомбосховища набув статусу співучасника виставки — його фізичні характеристики, смислове навантаження та психологічна атмосфера стали не просто контекстом, а складовою кураторського задуму.

Фото з відкриття виставки «NOTinterested V2.0», Рівне

Особливим випадком у межах виставки «NOTinterested/НЕзацікавлені V2.0» стала інсталяція «Вільне небо» авторства Ярослави Гузь — кураторки проєкту, яка, попри відсутність ресурсів і часу на створення нової роботи, все ж відчула внутрішню потребу відреагувати саме через художній

жест. На відміну від інших митців, що долучали вже готові твори, авторка обрала шлях створення нової інсталяції безпосередньо у відповідь на простір укриття — не як нейтрального тла, а як ідеологічно навантаженої архітектури, що формує і контекст, і сенси.

Початковий імпульс для створення роботи був породжений емоційним досвідом — страхом спускатися до сховища, з яким авторка стикнулася особисто. Хоч із часом роботи над проектом цей простір став буденністю, початкове відчуття підземного тиску, відсутності неба, замкненості й обмеження вільного руху всеж таки відчувалося. У цьому досвіді підвального існування — не з власної волі, а як вимушеної форми безпеки — авторка вбачає реальність війни, де вибір скасовано, а залишається лише пристосування до умов та виживання.

Поштовхом до формотворення інсталяції стало зображення з журналу: пейзаж із небом, землею та обрієм. У цьому візуальному фрагменті проступила туга за свободою, повітрям, простором — всім тим, що війна зробила крихким і недоступним. Робота, виконана з підручних матеріалів — нетканого полотна, паперових колажів, що символізували уламки неба яке падало на пророщену пшеницю, — постала не лише як жест художньої реакції, а й як спроба розмістити небо в сховищі.

Пшениця, висаджена впродовж останнього тижня перед відкриттям, на момент виставки була зеленою й живою, а згодом через нестачу світла та умов підвального приміщення вона почала в'янути та гинути. Ця динаміка життя й вмирання органічного об'єкта в замкненому просторі посилила емоційну напругу роботи. За словами авторки, під час створення інсталяції в сховищі в її свідомості постійно виникали думки про «Азовсталь» — як символ останнього притулку, ізоляції, опору й виживання. Так з'явився головний концепт

роботи — небо як метафора свободи, недосяжної, втраченої, але присутньої навіть у найтемніших просторах.

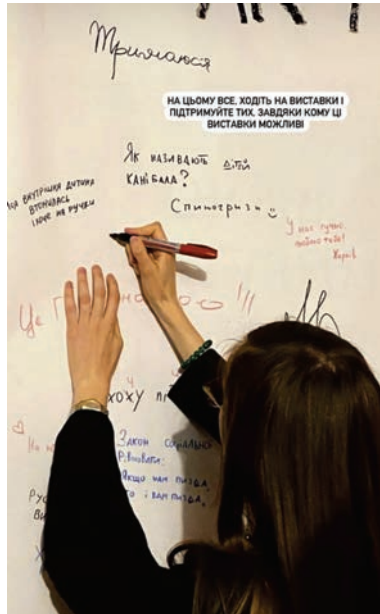

Ярослава Гузь, інсталяція «Вільне небо»

Окремим елементом виставки «NOTinterested/НЕзацікавлені V2.0» став інтерактивний банер із запитанням «Як ти?», який було розміщено при вході в сховище. Біля банера організатори розташували маркери, пропонуючи відвідувачам залишити письмову відповідь без обмежень у форматі, обсязі чи емоційній тональності. Цей простий, на перший погляд, жест мав важливу соціально-психологічну функцію — створення простору безпечного вираження та фіксації емоційного стану в умовах колективної травми.

З формального погляду, банер виконував функцію комунікативної інсталяції — артефакту, що перетворював глядача з пасивного спостерігача на активного співучасника процесу. Саме питання «Як ти?» — просте, буденне, але в умовах війни набуває екзистенційної ваги. Воно не лише

порушує тему ментального здоров'я, а й провокує акт рефлексії: відвідувач змушений на мить зупинитися, прислухатися до себе й зафіксувати власний внутрішній стан у фізичному просторі виставки.

*Інтерактивний банер із запитанням «Як ти?»
для взаємодії з відвідувачами*

У ширшому сенсі, ця частина експозиції функціонувала як індекс колективного афекту — соціального настрою, що проявлявся через акт письма. Відповіді варіювалися від лаконічних («втомився», «тримаюсь», «не знаю») до поетичних, жаргонних, жартівливих, надійних, розгублених. Отже, банер став емоційною мапою часу та засобом вербалізації досвіду, який часто лишається невисловленим. Його присутність у підвальному просторі сховища увиразнила потребу людини бути почутою навіть у найтемніші часи.

Виставка «NOTinterested V2.0» викликала значний інтерес з боку медіа як в Рівному, так і за її межами. Зокрема, на місцевому рівні захід висвітлював Медіа-Центр «Третя столиця» [8], зокрема рівненська журналістка Наталія Демедюк, яка підготувала окремий репортаж, відзначаючи не лише мистецьку складову, але й соціальне значення події. Крім того, виставка привернула увагу й міжнародних медіа. Журналістка Леся Головата підготувала репортаж для Жешувського телеканалу RZESZOW.TVP.PL у межах програми для української меншини Program dla mniejszości ukraińskiej (Польща) [7]. Цей матеріал не лише відобразив реальний стан українських митців та умови, в яких нині функціонує мистецтво, але й засвідчив значущість теми культурної адаптації в умовах війни для ширшої європейської аудиторії.

Таким чином, мистецтво, створене й представлене в умовах обмеженого простору укриття, не лише реагує на реалії війни, а й формує нові моделі культурної присутності. Воно не втрачає здатності до комунікації, естетичного осмислення й терапевтичної дії, навіть у стані постійної тривоги й загрози. Укриття трансформується з тимчасового сховку на територію, де можливе осмислення досвіду, відновлення емоційного зв'язку й символічне переживання спільного часу. Саме в таких просторах культура постає як форма спротиву, солідарності та надії, здатна витримати навіть найглибшу темряву.

Спільним для всіх кейсів які функціонують в Україні є спроба не лише врятувати мистецтво, а й зафіксувати й трансформувати досвід виживання в естетичну форму. У цьому контексті підземні галереї не є лише прихистком – вони стають метафорою внутрішньої сили українців, здатної творити навіть під тиском.

Висновки та перспективи

У процесі повномасштабної війни в Україні бомбосховища набули неочікуваної функції — вони стали не лише місцями фізичного порятунку, а й просторами для художньої рефлексії, комунікації та колективного переживання. Укриття, що раніше асоціювалися з інфраструктурною занедбаністю й маргінальністю, тепер трансформуються в альтернативні культурні платформи, де перетинаються особисте, публічне та мистецьке. У цих умовах мистецтво не лише зберігає свою присутність, а й активізує здатність суспільства до самопізнання, пам'яті та емоційної взаємопідтримки.

Досвід таких ініціатив, як «NOTinterested V2.0» у Рівному, «Укриття ЛНАМ» у Львові, виставкові простори в харківському «ЄрміловЦентрі», запорізькому «Титані», київському метрополітені та багатьох інших містах України, демонструє надзвичайну гнучкість і відповідальність мистецької спільноти. Особливо показовим є те, як митці адаптують нові простори не лише функціонально, але й концептуально, звертаючись до тем вразливості, афекту та пам'яті в кризовому середовищі.

У перспективі подальше дослідження мистецтва в укриттях відкриває нові напрями у вивченні культурної урбаністики, соціальної антропології мистецтва та архітектурної адаптації. Також важливо осмислювати ці простори як лабораторії майбутнього — місця, де формуються нові естетичні та етичні принципи, що відповідають на виклики часу. Активне залучення локальних спільнот, підтримка молодих авторів і міждисциплінарна співпраця можуть стати ключовими чинниками сталого розвитку таких ініціатив у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Art in Conflict Zones: A Language of Survival for Women and Children. URL: <https://trendsresearch.org/insight/art-in-conflict-zones-a-language-of-survival-for-women-and-children/?srsId=AfmBOormMOum8mL07MVWaECiPdQpg4mx3wnkzmGiWFhkKe1a61F50jG>
2. Архітектура війни. Старе та нове життя бункерів. URL: <https://pragmatika.media/arhitektura-vijni-stare-ta-nove-zhittja-bunkeriv/>
3. Катерина Попова. Мистецтво під час війни: художники про життя, роботу та творчість. Колекції картин, які закарбовують наш час. URL: <https://harpersbazaar.com.ua/culture/art/mystetstvo-pid-chas-viyny-khudozhnyky-pro-zhyttja-robotu-ta-tvorchist/>
4. Культура в бомбосховищі: як у прифронтових Запоріжжі та Харкові укриття перетворили на концертні майданчики. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2023/12/01/kultura-v-bomboshovyshhi-yak-u-pryfrontovyh-zaporizhzh-ta-harkovi-ukryttja-peretvoryly-na-koncertni-majdanchyky/>
5. Мистецтво в бомбосховищі: як живе українська культура в часи війни URL:https://lb.ua/culture/2022/04/09/512807_mistetstvo_bomboshovishchi_yak_zhive.html
6. Чупрій, Л. В. Аналітичний звіт комплексного соціологічного дослідження на тему: культурні практики населення України під час війни [Текст] : [монографія] / Чупрій Л. В., Настояща К. В., Марутян Р. Р. ; [Демократичні ініціативи молоді, Укр. культур. фонд]. Київ : Міленіум : Вид-во НДІУ, 2023. – 219 с.
7. Kolaże wspomnień. URL: <https://rzeszow.tvp.pl/83052005/kolaze-wspomnien> NOTinterested V2.0 презентували у сховищі РДГУ | RivneART. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Aa9_1GnsTXM

Наукове видання

Авторський колектив:

Антонюк-Коберська Н.М., Вернюк Я.С., Власюк О.П., Ганжа М.В.,
Гузь Я.В., Крайлюк Л.В., Локшук І.М., Русак О.Л., Сташук О.А.,
Токар І.В., Чернієнко В.А., Шеретюк Р.М.

**ПРОФЕСІЙНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА РІВНЕНЩИНИ:
персоналії, технології, виклики сьогодення**

Монографія

Матеріали подано в авторській редакції

Технічний редактор
Віталій Власюк

Підписано до друку 05.05.2025 р. Формат 60х84 1/16.

Папір офсетний. Гарнітура «PT Serif». Друк цифр.

Ум. друк. арк. 13,72. Наклад 100 пр. Зам. 30.

Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;

e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».